

Narracions i currículum segons Egan: la comprensió mítica dels tres als vuit anys

Lluís Busquets Dalmau
Societat Catalana de Pedagogia

Tal com diu la frase d'Egan que encapçala el programa, «la narrativa ha de retornar al currículum les emocions humanes, ja que només elles porten significació i comprensió». La seva mancança a causa d'una racionalització excessiva és un important motiu d'ineficàcia en l'ensenyament actual.

EGAN DIBUIXA UNA MENT INFANTIL MOLT MÉS RICA DEL QUE S'ACOSTUMA A EXPLICAR

Una ment imaginativa amb continguts i personatges imaginaris (fades, bruixes, mags) i reals, amb explicacions causals també imaginàries (el poder sense límits de les mateixes fades i mags), amb interessos i comprensions no només concrets, sinó també abstractes (el bé i el mal o el just i l'injust). Egan, a *Mentes educadas*, escriu el següent: «Abans que els nens puguin caminar o parlar, abans que puguin patinar o anar amb bicicleta (és a dir, actuar), coneixen l'alegria i la por, l'amor i l'odi, l'expectativa i la satisfacció, el poder i la impotència... D'aquesta manera, en tractar de les fantasies dels nens, no ens dediquem a buits intel·lectuals, sinó a les formes primitives i als primers desenvolupaments dels conceptes més profunds i fonamentals que utilitzem per donar sentit al món i a l'experiència».

En certa manera, es tracta d'una ment semblant a la de l'home primitiu, que Egan en diu *mítica* i que amb Huizinga en podríem dir també *poètica*, que no és inferior, sinó diferent a la de l'adult. Quan per l'alfabetització s'entra en un altre període, es produeixen guanys però també pèrdues, com en la identificació i comunió amb la natura, molt vives en la ment mítica que hi ha estat en contacte (alguns escriptors es refereixen al *paradis perdut* de la infància).

La importància d'aquest període és molt gran, ja que en ell es troben, com hem dit, les arrels de la comprensió i el sentit lligats a les emocions. Segons Egan,

avui no es treballen prou les eines del llenguatge oral i això explicaria el bloqueig que es produeix en l'aprenentatge de tants alumnes.

Egan, seguint Vigotski, dóna més importància al llenguatge que a l'acumulació de coneixements o a les etapes maduratives de Piaget. Les *eines cognitives* mediadores entre la realitat i el coneixement són lingüístiques. Egan en destaca:

- a) Els contes i la seva estructuració sobre oposicions binàries.
- b) Les metàfores que animen la comprensió per comparació.
- c) Les imatges mentals que transformen les paraules en imatges.
- d) Els ritmes i les rimes que ajuden al record.
- e) Els acudits i l'humor, les xafarderies i el misteri, entre d'altres.

Aquí només tractarem dels contes i de la seva relació amb el currículum. I, en concret, de tres idees d'Egan sobre les narracions en el currículum.

1) Donar al contingut curricular estructura de conte. Malgrat l'interès que mostra pels contes de ficció, a Egan li interessien els continguts curriculars en forma de conte (introdueix en els continguts personatges, argument, forma narrativa).

S'assembla al director de diari que diu al periodista: «Quina història tens? Quina història, quin aspecte humà hi ha en aquest contingut?». En tots els continguts n'hi ha, ens diu Egan. En ciències, també. Per exemple, si el tema és l'energia, podem pensar en una de les seves formes primitives, el foc, i explicar algun mite del foc, del Sol (com el de Faetó, que, portant de forma maldestra el carro del Sol, cala foc als boscos, posant en evidència els avantatges —treball— i inconvenients —destrucció— de l'energia). Així es tracten a la vegada aspectes culturals (llegendes), aspectes socials i polítics, i aspectes científics (font, transferència i recepció d'energia), en un intent de no separar les dues cultures.

Si es tracta dels animals i les plantes, no només en farem un enfocament científic, sinó també cultural: mites i llegendes en diferents cultures. El lleó, a més d'una fera de les sabanes, és un símbol de valentia (Ricard Cor de Lleó), un motiu heràldic i moltes altres associacions.

Un exemple de narracions que ens són familiars, segurament a tots els que ja som força grans, són els meravellosos llibres *Historia de la vivienda*, *Historia de los alimentos*, etc., de Maud i Miska Petersham, de l'editorial Bruguera. Amb uns dibuixos esplèndids i realistes (que són els que solen agradar més als nens), introdueixen els temes a través de la seva història, com una gran narració i amb la introducció de llegendes, personatges, descobridors, inventors, etc.

2) Les narracions s'estructuren sobre idees binàries sovint abstractes. Egan qüestiona que als nens només els interessi allò concret i immediat (parla de banalització de l'educació), ja que —tal com hem apuntat abans— les narracions s'estructuren sobre idees binàries abstractes (el bé i el mal, el que és just i injust, etc.). El conte *Hansel i Gretel* (*Ton i Guida*) s'organitza sobre la por i la seguretat.

D'altra banda, als nens també els interessen les grans narracions dels orígens del món, dels humans, de la història del seu país... Egan proposa també explicar la història sobre les idees primàries de la pau i la guerra, la llibertat i la dominació, la ciència i la ignorància...

3) Les narracions donen sentit als continguts explicant els orígens dels mateixos. S'han d'aprendre les regles del llenguatge, de la matemàtica, però es farà millor si se sap el perquè d'aquella regla, per què va ser necessària, com va començar, qui la va inventar. Per exemple, com es va sentir la necessitat de comptar amb desenes i centenes o comptar endarrere i (la resta) o el temps passat dels verbs per parlar del succeït fa un temps. Algú en temps remots ho va descobrir.

Una nena grega ajudava el seu pare a vendre àmfores d'oli i havia de saber quantes en quedaven després de cada venda, però en aquella època no sabien comptar endarrere i cada vegada havia de tornar a comptar les que quedaven. Estructura una narració que posa en evidència la necessitat i una solució que, en aquest cas, és comptar endarrere, restar. O del temps passat o del futur. Abans —s'explica— sempre es parlava en present o, fins i tot, en infinitiu (com el llenguatge d'algunes llengües dels indis), tant per parlar del present com del passat. S'hi introduïen adverbis de temps: ahir, fa un any, demà, d'aquí a un any... Un savi de la tribu va pensar que canviant una mica el verb es podia diferenciar el temps passat (o futur) del present: ahir vaig fer o demà faré...

Així que per a Egan:

1) Les narracions no són només motivació: donen sentit als continguts, els contextualitzen en un medi, en un ambient històric, que sovint no es dona a classe, on s'expliquen descobriments científics o tecnològics prescindint del que els envoltava, que majoritàriament no era científic. La impremta s'inventa o almenys es difon quan es necessita imprimir rebuts en un context de desenvolupament mercantil i financer. L'ús de la màquina de vapor només és possible en un context d'optimisme, fe en el progrés, creativitat i empenya dels protagonistes de la revolució industrial. Monturiol, impressionat pel perill que corren els pescadors de corall, inventa el submarí.

2) Les narracions no només agraden als nens, sinó que les prenen seriosament, ajuden a desbanalitzar una educació plena d'infantilisme i introdueixen continguts seriosos (històries sobre els orígens). Els que hem ensenyat ciències a nens petits sabem com els interessen qüestions com l'origen del món, de la humanitat, de la vida i de la mort... Una altra cosa és el nivell de complexitat amb què hem de tractar aquests temes *filosòfics*.

3) Les narracions eviten una racionalització i conceptualització excessiva i prematura. Per exemple, el programa «Ciència 6-12» (que conec molt bé), abans d'introduir conceptes com el de *material*, *organisme*, *interacció*, *sistema*, *variable*, *població* o *ecosistema* entre uns nens amb escassa experiència en materials i éssers

vius, podria facilitar el coneixement mitjançant narracions sobre materials, com el ferro i l'or, sobre plantes i animals, i sobre poblacions i ecosistemes concrets. Naturalment, això no es contradiu amb l'observació i experimentació (que precisament sempre és sobre quelcom *concret*), sinó que ho complementa.

A propòsit d'aquesta reflexió sobre una excessiva racionalització, a vegades penso que els professors tendim a explicar coses molt complexes, i confonem els nostres interessos amb els dels nens. Els currículums que utilitzem ja tenen en compte la gradació necessària, però segurament no n'hi ha prou. Egan ens obre un camí: mitjançant narracions podem introduir qüestions força complexes a un nivell intel·ligible i agradable per al nen (com els exemples de narracions que hem donat abans de la nena que inventa la resta o l'*invent* dels temps gramaticals passats i futurs).

Finalment, per a Egan tot coneixement és coneixement humà i producte de les esperances, pors i passions en les quals es troben els seus significats més plens. Si això no es té en compte en el currículum, al coneixement poden faltar-li les arrels afectives i significatives sense les quals no interessa ni arrela.

BIBLIOGRAFIA

- BUSQUETS, Lluís. «Revalorització de la imaginació i de la narrativa: les propostes de Kieran Egan». *Revista Catalana de Pedagogia* [Barcelona], núm. 3 (2004), p. 313-329.
- EGAN, Kieran. *Fantasia e imaginación: su poder en la enseñanza*. Madrid: Morata, 1988.
- *Mentes educadas*. Barcelona: Paidós, 1997.
- *An imaginative approach to teaching*. San Francisco: Jossey-Bass, 2005.
- *Teaching Literacy*. Califòrnia: Corwin Press, 2006.